



# PÄÄKIRJOITUS

## TIEDEJULKAISEMISEN MONIMUOTOISUUTTA VAHVISTETAAN VAPAAEHTOISVOIMIN

Suomalainen tiedeyhteisö voi olla ylpeä kotimaisten tiedelehtien monipuolisuudesta ja laadusta. Pelkästään tiedelehtien yhteisellä Journal.fi-julkaisu-alustalla on toista sataa julkaisua avoimesti saatavilla. Määrällinen runsaus vahvistaa jo sinällään kotimaista bibliodiversiteettiä eli tiedejulkaisemisen monimuotoisuutta. Suomessa toteutuvat lisäksi julkaisemistraditioiden ja julkaisuformaattien rikkaus, kustantajatahojen moninaisuus sekä julkaisujen monikielisyys.

BIBLIODIVERSITEETTI on kuitenkin uhanalaista aivan kuten luonnon monimuotoisuus. Pienet kotimaiset kustantajat kamppailevat olemassaolostaan samalla kun isot toimijat valtaavat elintilaa. Suurin osa suomalaisista tutkijoista julkaisee tutkimustuloksiaan englanniksi suurten kansainvälisten ja kaupallisten kustantajien journaaleissa, jotka ovat vakiinnuttaneet asemansa alansa arvostetuimpina julkaisukanavina. Kotimaiset tiedelehdet kilpailevat hyvistä käsikirjoituksista huomattavasti niukemmin resurssein. Niitä kustantavat tiedeseurat ja muut pienet, lähellä tiedeyhteisöä olevat toimijat, jotka jakavat lehden tekijöiden kanssa yhteisen arvomaailman.

Bibliodiversiteetti on haurasta siksi, että kotimainen tiedejulkaiseminen lepää suurelta osin vapaaehtoisuuden varassa. Toimituskuntatyöhön ja vertaisarviointiin, joskus myös ammattimaiseen tekstien editointiin, osallistuu vuosittain kymmeniä tutkijoita talkoovoimin. Lehtien markkinointi

ja tieteellisen tiedon yleistajuistaminen perustuvat samoin pitkälti tutkijoiden palkkatyön ulkopuolelle jäävään työpanokseen.

VAPAAEHTOISEEN TOIMITUSTYÖHÖN panostetaan kuitenkin sitoutuneesti, kokeehan moni toimituskuntalainen tekevänsä merkityksellistä työtä. Kotimaista julkaisutoimintaa arvostetaan kansainvälistymispaineista huolimatta, ja suomenkielisillä tiedelehdillä nähdään olevan erityisiä tehtäviä moninaisuuden näkökulmasta: ne tarjoavat julkaisukanavan paikalliselle tiedolle (*situated knowledge*; Giménez Toledo ym. 2019) ja foorumin käydä tieteellistä keskustelua kansallisesti keskeisistä tutkimuskysymyksistä. Lisäksi julkaisut ylläpitävät suomen kieltä tieteen kielenä muun muassa kehittämällä ja suomentamalla uusia käsitteitä tšekäläiseen sanastoon.

Tiedejulkaisemisen vapaaehtoistyöstä saa vastineeksi paljon muuta kuin rahallista palkintoa. Esimerkiksi *Aikuiskasvatusta* kutsutaan ”hyväksi kirjoittajakouluksi”, sillä toimituskunnassa harjaantuu tunnistamaan, millaista on hyvä tieteellinen teksti. Editointi opettaa muun muassa keinoja vahvistaa artikkelitekstin yhtenäisyyttä, kirkastaa tutkimuksen fokusta ja perustella uskottavasti esitettyjä päätelmiä.

Toimituskunnan jäsenenä ja vertaisarvioijana pääsee myös ensimmäisten joukossa lukemaan, millaista tutkimusta alalla on meneillään. Omat tieteellisen kirjoittamisen taidot vahvistuvat, ja lisäksi prosessissa

# KOTIMAINEN TIEDEJULKAISEMINEN ANSAITSEE KESTÄVÄLLÄ POHJALLA OLEVAN MALLIN, JOSSA HUOMIOIDAAN SIIHEN OSALLISTUVIEN TUTKIJOIDEN RAHALLINEN PALKITSEMINEN JA MERITOITUMINEN.

olevista käsikirjoituksista tarttuu mukaan ideoita ja kirjallisuusvinkkejä omaan tutkimukseen. Vapaaehtoisia sitouttaa toimitustyöhön me-henki eli kuuluminen yhteisöön, joka edistää itseä suurempaa sivistystehtävää.

SITOUTUNEIDEN TOIMIJOIDEN panostaminen toimitustyöhön näkyy kotimaisten tiedelehtien laadukkuutena. Tiedelehdissä tehtävää työtä ei kuitenkaan riittävästi huomioida, kun arvioidaan tutkijoiden meriittejä urapolun eri vaiheissa ja tutkimusrahoituksista kilpailtaessa. Akateemisten urien muuttuessa yhä kilpailuimmiksi on vaikea houkutella tutkijoita vapaaehtoistyöhön pelkästään yhteiseen hyvään ja yhteisöllisyyteen vetoamalla. Etenkin määrääkaikaisissa työsuhteissa kipuilevien, nuorempien tutkijoiden on vaikea osallistua lehtien toimitustyöhön.

Vaikeus rahoittaa palkallista toimitustyötä ei suinkaan ole suomalainen, osoittaa tutkimuksen etujärjestön Science European ja kansallisten tutkimusrahoitusorganisaatioiden cOAlition S -konsortion selvitys avoimen julkaisemisen toimintaedellytyksistä. Kansainvälisestikin suurin osa tutkijayhteisölähtöisistä, tuottoa tavoittelemattomista, pienistä journaaleista perustuu tutkijoiden vapaaehtoistyöhön (Becerril ym. 2021). On myös yhteisesti jaettu murhe, ettei tätä työtä riittävästi tunnusteta akateemisia meriittejä arvioitaessa. Selvityksen tekijät huomauttavat, että pienten tiedejulkaisujen tulevaisuus on kestäväällä pohjalla vasta, kun se ei ole riippuvainen yksittäisten vapaaehtoisten hyväntahtoisuudesta ja jaksamisesta.

TIETEELLISEN JULKAISEMISEN bibliodiversiteettiä tulee ylläpitää ja vahvistaa, koska tiede kehittyy nimen-

omaan moniäänisessä vuoropuhelussa. Kotimainen tiedejulkaiseminen ansaitsee kestäväällä pohjalla olevan mallin, jossa huomioidaan sekä tiedejulkaisemiseen eri rooleissa osallistuvien tutkijoiden rahallinen palkitseminen että meritoituminen.

Esimerkkinä vaikuttamistyöstä mainittakoon tänä syksynä *Aikuiskasvatuksen* aloitteesta käynnistetty Suomen tiedekustantajien liiton #Vertaisarvioin-kampanja. Sen tavoite on tehdä näkyväksi vertaisarvioijien työtä ja edistää vertaisarvioinnin tunnustamista meritoitumisen keinona.

Tämän vuoden lopussa päätän kuusivuotisen päätoimittajakauteni *Aikuiskasvatuksessa*. Haluan kiittää lämpimästi lehden kustantajia Kvs-säätiötä (Kansanvalistusseura sr.) ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuraa (ATS), toimituskuntalaisia, vertaisarvioijia ja kaikkia, jotka ovat lähettäneet tekstejään lehteen näiden vuosien aikana. Kiitos, että olette kylväneet, ravinneet ja jalostaneet bibliodiversiteettiä omalla työllänne.

ULPUKKA ISOPAHKALA-BOURET

## LISÄÄ AIHEESTA

Becerril, A., Bjørnshauge, L., Bosman, J., Frantsvåg, J. E., Kramer, B., Langlais, P.-C., Mounier, P., Proudman, V., Redhead, C. & Torny, D. (2021). *Diamond OA Journals Study: Exploring collaborative community-driven publishing models for Open Access*. Science Europe. Doi: 10.5281/zenodo.4562790

Giménez Toledo, E., Kulczycki, E., Pölonen, J. & Sivertsen, G. (2019). *Bibliodiversity – What it is and why it is essential to creating situated knowledge*. LSE Impact blog. <https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2019/12/05/bibliodiversity-what-it-is-and-why-it-is-essential-to-creating-situated-knowledge>